

Речник на Основни Термини

Вовед

Во современата транспортна и логистичка индустрија, диспечерот зазема централна и одговорна улога во обезбедувањето на ефикасна координација на операциите. Преку континуирана и точна комуникација меѓу возачите, превозниците, брокерите и клиентите, диспечерите директно придонесуваат за доверливоста и ефективноста на движењето на товарот. Нивната способност за навремено одлучување и прецизна оперативна координација е основна за одржување на квалитетот на услугата и минимизирање на нарушувањата.

Овој речник е развиен како едукативен ресурс наменет да ги поддржи и почетните и искусните диспечерски професионалци. Негова примарна цел е да обезбеди структурирано и сеопфатно разбирање на клучната терминологија која се користи во секојдневните транспортни операции, со посебен акцент на практиките на пазарот на Соединетите Американски Држави.

Термините се систематски организирани по азбучен ред на англиски јазик, одразувајќи го нивното стандардно користење во професионалната комуникација низ индустријата. Секој термин е придружен со јасно и контекстуално релевантно објаснување, овозможувајќи им на учениците не само да ги разберат дефинициите туку и ефективно да ги применат во реални диспечерски сценарија.

Целите на овој речник се:

- да ја подобри точноста и јасноста на професионалната комуникација,
- да го олесни структурираниот и ефикасен процес на учење,
- и да промовира повисоко ниво на компетентност, конзистентност и професионализам во диспечерските операции.

A

Accessorial: Дополнителни услуги од страна на превозникот над основниот транспорт, со дополнителна наплата

Air Cargo: Товар транспортиран со авион

Appointment: Закажано време за товарење или истовар со конкретни инструкции (време, локација, контакт). Мора да се почитува за да се избегнат казни, detention или одбивање

Air Ride: Приколка со воздушна суспензија за побезбеден транспорт на чувствителен или вреден товар

Authorization Letter: Документ што овозможува лице или компанија да управува со активности поврзани со пратка во име на друга страна

Alcohol Transportation Permit: Дозвола потребна за транспорт на алкохол. Диспечерите мора да проверат усогласеност пред да доделат товар

After-Hours Deliveries: Испораки надвор од работно време, често за итни пратки и може да вклучуваат дополнителни трошоци

Additional Charges: Дополнителни трошоци над основната цена (fuel surcharge, detention, layover, lumper, tolls). Мора да бидат договорени однапред

APU (Auxiliary Power Unit): Систем што обезбедува струја, греење и ладење без работа на моторот

B

Backhaul: Повратен товар што им овозможува на превозниците да избегнат празни возења

Bill of Lading (BOL): Документ што потврдува подигнување на товар и детали за пратката

Breakbulk: Товар што се транспортира поединечно (не во контејнери или палети), обично за oversized стока

Broker: Лиценциран посредник помеѓу shipper и carrier кој организира транспорт и преговара услови

Breakdown: Дефект на возило за време на транспорт. Диспечерот мора веднаш да реагира, да организира решение и да ги информира клиентите.

Blind Shipment: Пратка кај која податоците за испраќачот или примачот се скриени. Бара внимателно управување со документацијата.

Booking Confirmation: Потврда дека товарот е резервиран за транспорт во одредено време. Се користи за планирање и координација.

Bobtail: Камион што се движи без приколка.

Bump (Load Bump): Откажан или изменет товар при pickup или delivery. Бара итна реакција од диспечерот.

C

Carrier: Компанија или лице кое врши транспорт на товар (камионски, железнички, воздушен или поморски).

Capacity: Достапност на транспортна опрема.

Carrier Arrival Notice: Известување за пристигнување на пратката.

Chassis: Рамка за транспорт на контејнери по пат.

Chassis Split: Надомест за преместување на шасија до локација на контејнер.

Claim: Барање за надомест поради оштетен или изгубен товар.

Consignee: Примач на товар.

Consignor: Испраќач на товар.

Commercial Driver's License (CDL): Дозвола потребна за управување со комерцијални возила.

Containers: Челични единици за транспорт преку море и железница.

Cross Dock: Објект каде товарот се префрла директно помеѓу камиони без складирање.

Customs Broker: Компанија што се занимава со царинска документација и процедури.

COD (Cash on Delivery): Начин на плаќање каде клиентот плаќа при испорака.

Containerization: Метод на транспорт кој користи стандаризирани контејнери за полесно ракување, заштита и следење на товарот.

Cross-Docking: Директен трансфер на стока помеѓу возила без складирање, со што се намалува времето и се зголемува ефикасноста.

Cold Chain: Систем за транспорт со контролирана температура за чувствителни производи (храна, фармацевтски производи). Бара соодветна опрема и планирање.

Claim: Формално барање за надомест поради изгубен, оштетен или доцнет товар. Бара документација и следење.

Customs Clearance: Процес на добивање дозвола за увоз или извоз на стока. Бара точна документација за да се избегнат доцнења.

D

Deadhead: Движење без товар.

Demurrage: Надомест за складирање во порт по истекување на бесплатните денови.

Delivery Appointment: Закажано време за испорака, со точен датум, време, контакт лице и услови за истовар. Диспечерот мора да го координира помеѓу возачот и примачот.

Detention: Надомест за доцнење при товарење или истовар надвор од договореното време.

Discharge: Истовар на контејнери од брод.

Dispatch: Процес на планирање, координација и следење на транспортни операции. Диспечерот е централна комуникациска точка.

Distribution Center (DC): Објект за складирање и дистрибуција на стока.

Domestic Transportation: Транспорт во рамки на една држава (во контекст на САД).

Drayage Transportation: Краткорелационен транспорт (обично од/до порт или терминал).

Driver Assist: Товар кај кој возачот помага при товарење или истовар.

Drop Trailer: *Оставање приколка за товарење/истовар без возачот да чека.*

Dry Run: *Неуспешен обид за pickup или delivery.*

Dry Van: *Стандардна затворена приколка за транспорт на товар.*

Drop and Hook: *Метод каде возачот остава натоварена приколка и веднаш зема друга (празна или натоварена).*

DOT (Department of Transportation): *Американска агенција која ја регулира транспортната индустрија.*

Dry Ice: *Цврст CO₂ што се користи за ладење на чувствителни производи. Се смета за опасен материјал.*

E

EDI (Electronic Data Interchange): *Систем за автоматска размена на документи (BOL, фактури, статус на пратки).*

ELD (Electronic Logging Device): *Уред што ги следи работните часови на возачите.*

Empty Miles (Deadhead): *Километри без товар — се минимизираат за поголема профитабилност.*

Equipment Type: *Тип на приколка или возило (dry van, reefer, flatbed).*

ERD (Earliest Return Date): *Најран датум кога контејнер може да се врати во порт.*

ETA (Estimated Time of Arrival): *Проценето време на пристигнување.*

ETA / ETD: *Проценето време на пристигнување / заминување.*

Expedited Freight: *Итна пратка што бара побрза испорака од стандардната.*

Export: *Извоз на стока надвор од државата.*

F

Fuel Surcharge: *Дополнителен трошок поради промени во цената на гориво.*

Flatbed: *Отворена приколка за нестандартен или тежок товар.*

Freight Class: Класификација на товар според тежина, густина, вредност и тип.

Forklift: Машина за подигање и преместување товар.

Fuel Stop: Планирана станица за гориво.

Freight Bill: Документ со детали за товар и наплата.

G **Gate In/Out:** Влез/излез на контејнер во порт.

Gross Weight: Вкупна тежина на товар + возило.

GVW: Вкупна тежина на камион + приколка + товар.

General Freight: Стандарден товар без посебни услови.

Green Light: Сè е спремно за транспорт.

H **Handling Instructions:** Специфични инструкции (fragile, do not stack итн.)

HAZMAT: Опасен товар кој бара посебни дозволи.

Headhaul: Почетен товар од пазарот на превозникот.

Heavy Haul: Тежок или oversized товар.

Hold: Задржување поради проблеми.

Hot Load: Итна пратка.

HOS (Hours of Service): Законски ограничувања за работни часови.

HRHV – High-Risk, High-Value: Товар кој е скап и/или склон кон кражба, кој бара зголемени безбедносни мерки.

Hub / Logistics Center: Централна постројка каде товарот се сортира и редистрибуира за оптимизација на рутите и ефикасноста.

I

ICS – Incident Command System : Систем за управување со вонредни ситуации (несреќи, штета, катастрофи). Ги дефинира улогите, дејствата и комуникацијата.

Import: Стоки кои влегуваат во Соединетите Американски Држави.

In-Gate: Враќање на контејнери во пристаништето или терминалот.

Inspection: Проверка на возилото, приколката и товарот пред/по транспортот за да се обезбеди безбедност и усогласеност.

Insurance: Покриеност против ризици како оштетување на товар, несреќи или кражба.

Intercompany: Трансакции меѓу поделби во рамките на иста компанија.

Interline: Пренос на пратка меѓу превозници за да се стигне до крајната дестинација.

Intermodal: Употреба на повеќе начини на транспорт (камион, железница, брод, воздух).

Interstate Carrier: Превозник кој работи преку државни или провинциски граници.

Intrastate Carrier: Превозник кој работи во рамките на една држава.

Invoice: Фактура за товар. Документ со детали за вредноста на пратката, трошоците и условите за плаќање

J

Jump Start: Стартување на возило со испразнета батерија. Може да бара опрема или помош на патот.

Journey Plan: План на рутата вклучувајќи запирања, времето и ограничувањата, кој се користи за безбеден и ефикасен транспорт.

Jurisdiction: Законска област. Регион со специфични закони и прописи. Диспечерите мора да ги следат локалните правила (дозволи, ограничувања за тежина, опасни материјали).

K **Kilometer / Mile:** Единици за растојание кои се користат во транспортот. Милји се стандард во САД; се користат за пресметување на рутата, горивото и платата.

Keep Awake Log: Евиденција на активноста на возачот за да се обезбеди усогласеност со прописите за HOS.

Key Delivery: Пратка со висок приоритет која бара строга координација и навремена испорака.

Kingpin: Конекторот меѓу камионот и приколката. Мора да биде осигуран за да се обезбеди безбедност и да се спречат несреќи.

L **Lane:** Редовна транспортна рута меѓу локации, која се користи за проценка на времето, трошоците и ресурсите.

Last Free Day: Последниот ден пред почетокот на трошоците за складирање во пристаништето.

Layover: Ноќно задоцнување за време на утовар или истовар.

LCL – Less Than Container Load: Делумна и спорака на контејнер.

Liftgate: Платформа која помага при утовар и истовар на товар.

Load: Пратка на товар, вклучувајќи детали како тип, тежина и барања.

Load Board: Онлајн платформа за пронаоѓање и огласување на достапни товари и камиони.

Loading Dock: Платформа на постројка каде стоките се товарат или истовараат.

Local Drivers: Возачи кои работат во ограничена локална или градска област.

Logistics: Планирање и управување со транспортот и складирањето на стоки.

Lumper: Работници на трети страни одговорни за утовар или истовар на товар.

M

Manifest: Документ кој ги наведува сите товари во пратката, вклучувајќи количина, тежина, дестинација и инструкции.

Mileage / Mile: Вкупното изминато растојание, кое се користи за трошоците за гориво, плаќањето на возачот и планирањето на рутата.

Minimum Charge: Најниската такса што превозникот ја применува за пратка, без оглед на растојанието или големината.

Mixed Load: Пратка која содржи различни видови товар во еден камион или приколка.

Motor Carrier: Компанија или поединец одговорен за транспорт на товар.

N

Net Weight: Тежината на стоките без возилото.

NMFC – National Motor Freight Classification (Национална класификација на моторен товар): Систем за класификација на товарот врз основа на тежина, густина, ракување и одговорност.

No-Show: Кога возачот не се јавува на закажано преземање или испорака.

Non-Operating Vehicle (Нефункционално возило): Возило кое не е во работна состојба и не е достапно за диспечирање.

Notification: Информации испратени во врска со ажурирања, задоцнувања или инструкции за пратката.

O

Outbound Freight: Пратки кои заминуваат од постројка кон нивната дестинација.

Out-Gate: Отстранување на контејнер од пристаништето или терминалот.

Overseas Agent: Странски партнер кој се занимава со товарни операции во друга земја.

Oversize Load: Товар кој ги надминува стандардните димензии, барајќи дозволи и посебна рута.

Overweight Load: Товар кој ги надминува законските ограничувања за тежина, барајќи дозволи и планирање на рутата.

Owner-Operator: Возач кој ги поседува и управува со сопствениот камион и ги управува сопствените расходи.

P Pallet: Платформа која се користи за наредување и транспорт на товар.

Partial Load / LTL – Less Than Truckload: Пратка која не ги пополнува целосно камионот и се комбинира со други.

Packing List: Документ со детали за содржината на пратката.

Per Diem: Дневна такса за контејнер наплатена по истекот на слободните денови.

Permit / Permits: Официјални документи потребни за транспорт на специјален товар (преголем, претежок, опасен).

Pickup: Локацијата и времето каде товарот се зема од испраќачот.

Place of Delivery: Крајната дестинација на пратката.

POD – Proof of Delivery: Потпишан документ кој ја потврдува успешната испорака.

Port Cut: Последното време кога контејнерот може да влезе во пристаништето.

Port of Discharge: Локацијата каде товарот се истовара од брод.

Pre-Alert: Известување однапред за деталите на пратката.

Pre-Book: Пратка резервирана однапред.

Prepaid Freight: Пратка каде транспортните трошоци ги плаќа испраќачот однапред.

Preset Appointment: Закажано време за утовар или истовар поставено пред пратката.

Private Carrier: Превозник во сопственост на испраќачот, кој транспортира сопствена стока.

Q Quantity: Вкупниот број на предмети во пратката.

Quarantine Load: Товар кој бара посебно ракување поради здравствени или регулаторни ограничувања.

Quick Pay: Брза опција за плаќање за превозниците, обично со мала такса.

Queue: Ред на камиони кои чекаат за утовар или истовар.

R Rate: Цената на транспортот на товарот, договорена по милја, по товар или со фиксна ставка.

Rate Confirmation: Документ кој ги потврдува договорените детали на товарот, вклучувајќи цена, рута и услови.

Rate to Customer: Износот наплатен на клиентот за транспорт на товар.

Redelivery / Additional Mileage: Такса за пренасочена или повторена обид за испорака.

Reefer – Refrigerated Trailer: Приколка со контролирана температура за расиплива стока.

Rejected: Товар одбиен од примачот.

Relay: Пренос на товар меѓу возачи или камиони за одржување на ефикасноста или усогласеност со HOS ограничувањата.

Route: Планираниот пат од преземање до испорака.

Route Optimization: Планирање на најефикасната рута за намалување на времето и трошоците.

S Seal: Уред кој се користи за осигурување на товарот во приколката.

Shipment: Товарот кој се транспортира од една локација до друга.

Shipper: Страната која го подготвува и испраќа товарот.

Spot Market: Пазар каде стапките за товар се преговараат во реално време врз основа на побарувачката.

Steamship Line / SS : Компанија која поседува и управува со океански транспортни бродови.

Stop: Секоја локација каде камионот товари или истовара.

Stop Off: Испорака која вклучува повеќе запирања.

Straight Truck: Камион со фиксна каросерија, кој се користи за помали или локални испораки.

Supply Chain Management: Координација на производството, складирањето и транспортот на стоки.

Swing Doors: Врати на приколката кои се отвораат навнатре.

T **Tare (Tapa):** Тежината на возилото без товар.

Tarp: Заштитна покривка која се користи на флатбед приколки за заштита на товарот од временски услови и оштетување.

Tarp Fee: Дополнителна такса за товари кои бараат покривање.

Temperature-Controlled: Товар кој бара специфични температурни услови, обично транспортиран во ладилник приколки.

TEU – Twenty-Foot Equivalent Unit: Стандардна единица за мерење на капацитетот на контејнер.

Third Party Logistics Provider / 3PL: Компанија која координира транспорт меѓу испраќачи и превозници.

TONU – Truck Ordered Not Used: Такса наплатена кога товарот е откажан по диспечирањето.

Tracking: Следење на локацијата и статусот на пратката.

Trailer / Trailers: Делот на камионот кој се користи за превоз на товар (на пр. сув ван, ладилник, флатбед).

Transit Time: Вкупното потребно време за премин на товарот од преземање до испорака.

Transload: Пренос на товар меѓу различни начини на транспорт (на пр. контејнер во камион).

Triaxle: Шаси со три осовини кое се користи за потешки товари.

TWIC Card: Безбедносна акредитација потребна за пристап до пристаништа и поморски постројки.

U Unloading: Процесот на отстранување на товарот на локацијата на испорака.

Unit: Стандардна мерка за товар (на пр. палета, кутија, буре).

Urgent Load: Пратка со висок приоритет која бара брза испорака и блиска координација.

USDOT Number: Уникатен идентификатор потребен за законско работење во САД.

Utilization: Ефикасната употреба на камиони, приколки и времето на возачот за максимизирање на продуктивноста.

V Value of Load: Паричната вредност на товарот, важна за осигурување и безбедност.

Van / Dry Van: Затворена приколка која се користи за транспорт на сув товар.

Verification: Процесот на потврдување на деталите на пратката, документите или статусот.

Vehicle Inspection: Проверка на состојбата на камионот и приколката за да се обезбеди безбедност и усогласеност.

Volume: Просторот кој го зазема товарот, кој се користи за планирање на товарот и ефикасноста.

W Warehouse: Постројка за складирање и дистрибуција на стоки.

Waybill: Документ за пратка со основни детали за следење и евиденција

Waiting Time: Времето кое возачот го чека за утовар/истовар; може да доведе до наплата за задржување.

Weight Ticket: Документ кој ја потврдува тежината на товарот или возилото.

White Glove Service: Премиум услуга за испорака за предмети со висока вредност или кршливи предмети со посебно ракување.

X X-Dock / Cross-Docking: Директен пренос на товар меѓу возила без складирање.

XPO: Компанија за логистика на трети страни која обезбедува транспортни и услуги на синцирот на снабдување.

Xpress Load: Пратка со висок приоритет која бара најбрза можна испорака.

Y Yard: Простор за паркирање и управување со камиони и приколки.

Yard Move: Кратко движење на опремата во рамките на паркиралиштето или постројката.

Yield Management: Стратегија за максимизирање на приходите преку оптимизација на товарите, ставките и капацитетот.

Z Zero Empty Miles: Стратегија за елиминирање на камиони кои возат без товар преку оптимизација на рутите и повратните пратки.

Zone: Дефинирана географска област која се користи за планирање, цени и дистрибуција.

Zoning Restrictions: Локални правила кои го ограничуваат пристапот на камиони во одредени области.